

significant means of speaking. Attitude to reality is displayed with a predicative function of adjectives taken in the short form (texts of the scientific style, newspapers).

Key words: *competence approach, speech activity, students' speech skills improving, an adjective, active vocabulary enriching, adjective synonyms, adjective antonyms, monologue utterances, speech skills, teaching, exercises, language material.*

УДК 371.315.6:51

О. Ю. Зотова-Садило

Криворізький національний університет

ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ГУМАНІТАРНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ У ВНЗ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Автор статті аналізує стан впровадження інтегрованого підходу до підготовки майбутніх фахівців негуманітарного профілю у практику в Україні та за кордоном. Проведений аналіз навчальних планів, анотацій та робочих програм дисциплін ВНЗ низки країн, зокрема США, Великої Британії, Австралії, Швейцарії та України, засвідчує: навчальні дисципліни, що інтегрують гуманітарні та вузько професійні галузі науки, викладаються у більшості вищих навчальних закладів, які займають лідерські позиції світових рейтингів. У межах сучасної системи освіти викладання спецкурсів, що синтезують професійно орієнтовані та гуманітарні знання, забезпечує осмислення соціальної реальності, озброює інструментарієм аналізу соціальних проблем та позитивно впливає на формування професійних компетенцій майбутнього фахівця.

Ключові слова: *підготовка майбутніх фахівців, гуманітарні дисципліни, принцип інтеграції, аналіз навчальних планів, інтегрований спецкурс, синтез гуманітарних та професійних дисциплін.*

Постановка проблеми. Законодавча реформа вищої освіти в Україні нарешті уможливіє реалізацію нової освітньої парадигми, яка руйнує довготривалий розрив між гуманітарною та професійною освітою. Переконані, що гуманітарні науки мають ґрунтуватися на професіоналізації, що передбачає надання знань, необхідних не лише для роботи за фахом, а й таких, які дають змогу здійснювати «...діагностику людини та соціального середовища» (за О. І. Скар) [1, 67]. За умови належної розбудови навчальних планів університетами, у контексті наданої їм автономії, є можливість практично реалізувати принципи інтеграції гуманітарного знання у професійну площину. На нашу думку, один із шляхів вирішення проблеми – це розробка інтегрованих навчальних програм дисциплін гуманітарного блоку. Синтез професійно орієнтованого та базового матеріалу дає можливість майбутньому фахівцеві побачити практичну значимість суспільно-політичних дисциплін.

Аналіз актуальних досліджень. Вітчизняні та зарубіжні вчені Л. В. Барановська, В. А. Доманський, Е. В. Лузік, З. Мартінез акцентують увагу на пошукові шляхів практичного вирішення проблеми розрізненого, автономного викладання дисциплін гуманітарного циклу у вищих навчальних закладах, що призводить до мозаїчності, відсутності системних, об'єднаних

наскрізною ідеєю, загальною метою чи темпоральними зв'язками знань [2; 3]. Науковці переконливо доводять, що заявлена проблема вимагає нових підходів до її вирішення. Зазначена наукова позиція нам досить близька, вбачаємо прогрес і поступ до більш досконалої моделі підготовки майбутнього фахівця за принципом інтеграції. Саме це, на відміну від міжпредметних зв'язків, що носять періодичний характер, уможливорює встановлення концептуальних взаємозв'язків, оскільки спирається на загальні для декількох предметів наукові ідеї.

Метою статті є висвітлити практичний стан розв'язання означеної проблеми у світі та в Україні.

Виклад основного матеріалу. Світова практика свідчить про ефективність ідеї синтезу гуманітарних і професійних дисциплін. Проведений аналіз анотацій і робочих програм наведених дисциплін низки країн, зокрема США, Великої Британії, Австралії, Швейцарії, актуалізує роль наук соціального характеру для формування особистості сучасного молодого спеціаліста, зокрема економічного спрямування. Так, слухачам економічного факультету Оксфордського університету пропонують декілька інтегрованих дисциплін. А саме: інтегрований курс «Філософія, політика та економіка», що об'єднує три базові підходи до розуміння й аналізу суспільного життя людства. У переліку спеціальностей, яким рекомендують вивчення дисципліни, – банківська справа, управління бізнесом, менеджмент-консалтинг, фінанси, бухгалтерія тощо. Наступний курс – «Наука про людину» передбачає інтегрування біологічних і соціальних дисциплін та уможливорює здійснення системного аналізу подібностей і розбіжностей у взаємодії різних етнічних культур, особливостей етичних принципів розбудови культурних суспільств, взаємодію людини з оточуючим середовищем тощо. Дисципліна зорієнтована на майбутніх фахівців у галузі торгівлі, менеджменту, фінансів і бухгалтерії. Безумовно, такий підхід дає можливість розвивати креативність інтелекту, вміння здійснювати аналіз, розбудовувати зв'язки та, врешті-решт, сформувати особистість високо ерудованого фахівця.

Навчальний план Портсмауського університету (Велика Британія) для студентів відділення «Людські ресурси та маркетинг» пропонує курс «Бізнес та ділове спілкування» (викладається від 1 до 3 років), спрямований на вдосконалення та розвиток навичок спілкування, командної співпраці, планування та кар'єрного розвитку, управління часом; курс «Міжнародне ділове спілкування» (для іноземних студентів, викладається від 1 до 3 років), що має на меті вдосконалення навичок англійської мови в контексті міжкультурної комунікації. Інший інтегрований курс «Міжнародна торгівля та ділове спілкування» (від 1 до 4 років) передбачає вдосконалення володіння навичками ділового спілкування в контексті міжнародної торгівлі.

Навчальні дисципліни, що інтегрують гуманітарні та вузько професійні галузі науки, викладаються у більшості вищих навчальних закладів, які займають лідерські позиції світових рейтингів (за версіями QS World University Rankings® 2012/2013 та The U.S. News World's Best Universities Rankings). Наприклад: університет Колумбії (School of International and Public Affairs, США) пропонує студентам курс «Маркетинг суспільного сектора, стратегія планування, спілкування», у якому розкривається сутність процесів функціонування суспільних і бюджетних організацій у ринковому середовищі, передбачається навчання застосувань бізнес технік та розбудови стратегій планування розвитку некомерційних структур. Наступна дисципліна «Етика суспільного сектора» інтегрує знання в галузі філософії, політології та етики; курс «Спілкування в організаціях» вивчає різні аспекти професійного спілкування керівника, синтезуючи та поглиблюючи базові знання студентів із психології, соціології, менеджменту та лінгвістики. Студенти-економісти Масачусетського університету (США) вивчають дисципліну «Менеджмент та динаміка систем», метою якої є оволодіння навичками здійснення поведінкового аналізу систем у різних галузях (професійній, суспільно-політичній, економічній, екологічній тощо), застосовуючи філософські підходи, теорії та методи. Пенсільванський університет (США) пропонує до вивчення курс «Міжнародні стосунки та бізнес», націлений на розвиток комунікативної компетентності майбутніх економістів у професійному аспекті засобами дисциплін гуманітарного циклу (рідна та іноземні мови, етика, естетика, психологія). У навчальних планах Швейцарського федерального інституту технологій гуманітарна складова представлена інтегрованими курсами «Психологічні аспекти менеджменту та технологій» (поглиблює знання з психології управління, розбудови конструктивних робочих стосунків), «Економіка енергетичної сфери та політика» (інтегрує суто професійні знання в соціально-політичне, філософське поле), «Методика менеджменту конфліктів» (націлений на опанування методами подолання та конструктивного розвитку конфліктів у робочій сфері). Зазначені дисципліни пропонують магістрам факультету менеджменту, технологій та економіки. На наш погляд, це абсолютно обґрунтовано, оскільки ефективність інтегрованих дисциплін полягає в якісній базовій підготовці студентів, яку вони отримали за чотири роки бакалаврату. Саме це уможливорює успішне застосування теоретичних знань загального характеру в практичній професійно зорієнтованій діяльності.

У Вірджинському політехнічному інституті (США) з 2005 року цикл гуманітарних інтегрованих дисциплін введено до інваріантної складової навчального плану. Це може слугувати зразком для українських вищих навчальних закладів, де інтегровані курси, як правило, не є обов'язковими. Зокрема, студентам пропонують такі інтегровані курси: «Ідеї, культурні традиції, цінності» (зміст синтезує елементи Західної філософії, культурології,

історії та етики); «Креативність та естетика» (сутність в органічному поєднанні основ мистецтвознавства й культурології); «Кількісна та символічна аргументація» (мета – формування та вдосконалення навичок аналізу й аргументації на підґрунті математичних прорахунків і логічних міркувань). Слід зазначити, що попит на дипломованих спеціалістів цієї країни на світовому ринку праці підтверджує продуктивність інтегрованого профільно орієнтованого вектору розвитку вищої школи Сполучених Штатів.

Інша країна, де інтегрування є одним з основоположних принципів вищої освіти, – це Австралія. Університети цієї країни пропонують не лише інтегровані навчальні курси, а й інтегровані спеціальності. Наприклад, студенти університету Монаш мають змогу паралельно отримати подвійну кваліфікацію бакалавра бізнесу й комерції та професійної комунікації, бакалавра економіки за напрямками «Фінанси», «Менеджмент», «Маркетинг» та бакалавра гуманітарних наук; Університет Макуорі пропонує синтезований кваліфікаційний рівень «Бакалавр комерції й аудиту» та «Права», «Бакалавр ділового адміністрування» та «Психології і мистецтва», «Бакалавр ділового адміністрування» та «Права»; Університет імені Чарльза Стюарта – «Бакалавр мистецтва» за напрямом «Графічний дизайн» та «Економіка». Таке поєднання гарантує студентам глибокі знання не лише з економіки та бізнесу, але й у сфері психології, юриспруденції, етики, комунікації, реклами, що значно підвищує конкурентоспроможність майбутнього фахівця, сприяє адаптації теоретичних знань у практику. Специфіка підготовки бакалаврів за двома напрямками полягає у впровадженні значної кількості дисциплін інтегрованого характеру. Так, студенти, які здобувають кваліфікацію «Бакалавр бізнесу» (Університет Чарльза Стюарта), опрацьовують курси «Мова бізнесу і культура» та «Ділове спілкування», що синтезують елементи дисциплін гуманітарного спрямування, а саме: етики, культурології, філософії, філології, конфліктології. Дисципліна «Бухгалтерія» презентується історичний розвиток та аналіз становлення бізнесу й бухгалтерської справи від давніх часів до XXI століття. У спецкурсі «Реклама та етика» розглядаються ключові питання соціального, економічного та етичного змісту, пов'язані з рекламною діяльністю. Університет Монаш пропонує для студентів факультету бізнесу та економіки курси «Інтегровані маркетингові комунікації», «Міжнародний менеджмент людських ресурсів», «Комунікація та творчість», «Класова, культурна та регіональна ідентифікація» тощо. Наведені приклади розкривають ступінь розв'язання досліджуваної проблеми за рубежом. Можна зробити висновок, що активне впровадження в освітню практику інтегрованих курсів засвідчує його ефективність і результативність.

Звернемося до стану практичної реалізації досліджуваної проблеми в нашій країні.

Аналіз навчальних планів 13 вищих навчальних закладів Дніпропетровського, Донецького, Запорізького, Київського, Львівського, Харківського регіонів засвідчує, що стан упровадження інтегрованого підходу до підготовки майбутніх фахівців негуманітарного профілю в практику на даний момент не можна в цілому вважати задовільним. Звичайно, позитивом є те, що гуманітарна складова навчального процесу майбутніх фахівців економічного профілю представлена комплексом дисциплін, а саме: філософією, політологією, культурологією, історією України, іноземною мовою, основами наукових досліджень. Проте, це переважно стандартний набір дисциплін без урахування тієї чи іншої спеціальності та рівня готовності студентів до їх опанування. Ніякою мірою не применшуючи їхнього позитивного впливу на формування цілісної особистості молодого фахівця, варто зазначити, що змістова складова предметів гуманітарного циклу в основному має небагато спільного зі знаннями, пов'язаними з професійною сферою майбутніх спеціалістів, зокрема, економістів. Це певною мірою зумовлено особливостями стереотипного структурування навчальних планів підготовки спеціалістів, оскільки на I–II курсах, коли здійснюється викладання означених дисциплін, студенти фактично не володіють фаховими знаннями. Цілком логічно, що мета гуманітарних дисциплін зводиться до розвитку загальної культури, світогляду, системи цінностей і світовідчуттів особистості без цілеспрямованої адаптації до певної спеціальності. Проте потенціал застосування дисциплін гуманітарного циклу у вищих навчальних закладах значно потужніший. У межах сучасної системи освіти гуманітарні знання повинні забезпечувати осмислення соціальної реальності, озброювати інструментарієм аналізу соціальних проблем та створювати умови для реалізації творчих здібностей майбутнього фахівця. Про актуальність досліджуваної проблеми свідчить той факт, що у державних стандартах гуманітарне спрямування освіти набуває особливого відображення. Нормативна частина змісту освіти визначає обов'язковість вивчення деяких гуманітарних наук (етики, філософії, світової та вітчизняної культури, педагогіки тощо) в обсязі 20 % від навчального часу підготовки фахівців. Інший нормативний документ, Наказ МОН № 642 від 09.07.09 «Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін за вільним вибором студента» [4], наводить перелік нормативних дисциплін, надає рекомендації щодо вибіркової складової гуманітарної підготовки бакалаврів та зазначає, що вищий навчальний заклад має право змінювати зміст варіативної частини «...з урахуванням особливостей напрямів (спеціальностей), за якими здійснюється підготовка фахівців» [4]. Безумовно, позитивним є надання вищим навчальним закладам та студентам свободи вибору дисциплін, які є необхідними для зростання всебічно підготовленого спеціаліста, здатного відповідати викликам

соціуму. Проте стандарти, рекомендації та реальна практика не завжди співпадають. Тим більше сподівань ми покладаємо на реформування процесу підготовки фахівців у вищих навчальних закладах.

Щодо стану справ в організації гуманітарної підготовки студентів, для прикладу наведемо ситуацію, яка складається з викладанням дисциплін гуманітарного спрямування в Криворізькому економічному інституті ДВНЗ «Криворізький національний університет». У результаті реорганізації навчальних планів і скорочення обсягу навчальних годин вагомих втрат зазнали саме дисципліни гуманітарного циклу. Наприклад, «Українська мова» викладається лише протягом одного семестру (раніше вивчали два) на всіх спеціальностях економічного спрямування; «Іноземна мова» – протягом двох семестрів (раніше протягом чотирьох семестрів іноземна мова викладалась як обов'язкова дисципліна, окрім того, студенти мали право обирати факультативний спецкурс «Іноземна мова» (чотири роки навчання), з якого складали держіспит), на II курсі такі навчальні дисципліни як «Педагогіка», «Іноземна мова», «Психологія спілкування», «Методика викладання економіки» представлені лише у формі варіативної складової, що не гарантує розбудови якісної бази для зростання спеціалістів, які мають відповідати сучасним вимогам щодо професійної та світоглядної компетенцій. Прикрим є факт, що студенти можуть обрати лише одну дисципліну з переліку. Як результат, у майбутньому неякісно підготовлений спеціаліст виявляється не готовим до співпраці із зарубіжними партнерами, недостатньо володіє знаннями у сфері професійного ділового спілкування. Це лише один приклад ігнорування системи гуманітарних наук у підготовці майбутніх фахівців негуманітарного профілю, але, на жаль, не єдиний, про що засвідчує аналіз навчальних планів. Тенденції світової історії становлення та розвитку вищої освіти доводять, що вузько професійний підхід до підготовки спеціаліста є малоефективним, у цілому неперспективним. Молодому спеціалісту з обмеженим спектром гуманітарних знань необхідно докласти надзвичайних зусиль, щоб стати конкурентоспроможним фахівцем. Врешті-решт, не кожен спроможний зробити це самостійно. Безумовно, економічна доцільність утримання професорсько-викладацького має бути обґрунтована та прямо пропорційна якості послуг, які отримують студенти. Абсолютно переконані, що такі жорсткі умови диктують необхідність нових підходів до структурування навчальних програм і планів. Пропонований підхід інтегрування гуманітарних дисциплін у площину фахових знань є одним з ефективних шляхів не лише компенсації втрачених можливостей у минулому, а й одна з перспективних тенденцій розбудови інноваційної системи гуманітарної підготовки спеціалістів економічного профілю.

Ще одним негативним фактором є недостатня кількість спецкурсів інтегрованого змісту, які пропонують практичні кроки до розв'язання означеної проблеми. Аналіз вітчизняних наукових досліджень і практичних

розробок свідчить про наявність навчальних курсів (спецкурсів) і методичного забезпечення до них. Більшість із них пройшли апробацію, підтвердивши доцільність застосування у вищій школі через оприлюднення результатів у фахових виданнях, захист дисертацій, видання методичних рекомендацій і посібників. Проте нерідко існуючі нароби залишаються незатребуваним пасивним «портфоліо» вітчизняної науки і, поступово втрачаючи актуальність, перетворюються на непридатні до вжитку.

На нашу думку, синтез професійно орієнтованого та базового матеріалу сприяє ефективному викладанню таких спецкурсів, як «Професійне ділове спілкування», «Паблік рілейшнз», «Психологія бізнесу», «Іноземна мова за професійним спрямуванням» та інших на всіх етапах підготовки фахівців і позитивно впливає на формування їхніх професійних компетенцій. У зазначеному напрямі працює низка вищих навчальних закладів України, що заслуговує на увагу (Донецький національний технічний університет, Дніпропетровська державна фінансова академія, Львівська державна фінансова академія, Львівський інститут економіки і туризму та інші).

Розглянемо більш детально приклади ефективної трансформації змісту гуманітарних дисциплін у професійну площину. Успішне впровадження інтегрованого підходу до організації навчального процесу у вищих навчальних закладах започатковано в Донецькому національному технічному університеті. Там у процесі підготовки бакалаврів за спеціальностями «Економіка підприємства», «Міжнародна економіка» та «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності» апробується експериментальна програма викладання фахових дисциплін іноземною мовою. А саме: «Економіка підприємства», «Міжнародний менеджмент», «Європейська інтеграція», «Міжнародна інвестиційна діяльність», «Ділове спілкування», «Психологія міжкультурних стосунків» тощо. Подібна практика характерна для ВНЗ, де впроваджено англomовний проект, наприклад, у Національному авіаційному університеті з 1999 року студенти окремих спеціальностей навчаються англійською. Національний університет харчових технологій пропонує магістерську програму з англійською мовою викладання за спеціальністю «Екологічний контроль та аудит». Безумовно, це забезпечує оволодіння студентами іноземною мовою на високому й достатньому рівнях, сприяє формуванню навичок професійного ділового спілкування та адаптує молодого спеціаліста до потреб сучасного глобалізованого ринку праці.

Ще одним прикладом є освітня програма підготовки бакалаврів за напрямом «Управління персоналом і економіка праці» в Дніпропетровській та Львівській державних фінансових академіях. У вибіркового блоці пропонуються такі дисципліни гуманітарного спрямування: «Поглиблене вивчення іноземної мови», «Ділова іноземна мова», «Друга іноземна мова», «Філософія глобальних проблем сучасності», «Етика і психологія ділового спілкування», «Паблік рілейшнз» тощо. Із цього переліку навчальних

предметів видно, що пріоритетна роль відводиться іноземним мовам. Переконані, що це не самоціль, оскільки інтегрування професійно зорієнтованого матеріалу в лінгвістичний простір зумовлене євроінтеграційним спрямуванням української держави, що на сьогоднішній час актуально і реально.

В іншому Львівському ВНЗ, Інституті економіки і туризму, також приділяють увагу оволодінню іноземними мовами. Зокрема студентам пропонується вивчати три іноземних мови (англійська, німецька – обов'язково, польська й італійська – факультативно за вибором студента). Окрім того, до переліку вибіркових дисциплін внесено конфліктологію, основи екології, етику бізнесу, естетику та дизайн. Цілком слушний підхід, ураховуючи спеціалізацію підготовки студентів. Запорізький національний університет пропонує слухачам широкий вибір дисциплін гуманітарного та соціально-економічного спрямування. Це курси із глобалістики, господарського права, основ правознавства, екологічної економіки, соціально економічних відносин, екотехнології, логіки, гендерних досліджень тощо. Таке розмаїття дає можливість майбутнім економістам обрати саме ті дисципліни, які, на їхню думку, стануть підґрунтям для успішної професійної діяльності та кар'єрного зростання. Наприклад, дисципліна «Гендерні дослідження» знайомить майбутніх фахівців зі становленням і розвитком гендерної науки у світі, з відповідною правовою базою, сучасною гендерною політикою в Україні, Європі та інших частинах світу. Молодий спеціаліст, озброєний адекватними знаннями, вільно орієнтується в етичних і моральних проблемах у цій сфері, успішно й толерантно долає існуючі стереотипи та протистоїть дискримінації за гендерними ознаками.

Підсумовуючи зазначене стосовно стану гуманітарної підготовки студентів у ВНЗ, можна зробити висновок, що в цілому в Україні є нагальна потреба в інтенсивному реформуванні традиційної системи на основі позитивного досвіду інтеграції гуманітарної та фахової підготовки майбутніх фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Скар О. І. Сучасні проблеми психолого-педагогічної підготовки фахівців соціально-культурної сфери / О. І. Скар // Вища школа : наук.-практ. журн. – 2001. – № 1. – С. 62–76.
2. Martinez Z. Integrating Liberal Arts and Professional Education [Електронний ресурс] / Zaida Martinez // Things Marianist. – 2010. – Режим доступу : http://marianists.com/articles/martinez_things_marianist-v9-20.pdf.
3. Лузік Е.В. Гуманітарна освіта в процесі підготовки спеціалістів профільних ВНЗ України: проблеми та перспективи / Е. В. Лузік // Філософія освіти : наук. часоп./ Ін-т вищої освіти Нац. акад. пед. наук України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Укр. акад. політ. наук. – Київ : Ін-т вищої освіти НАПН України : Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова : Укр. акад. політ. наук : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. – № 2 (4). – С. 266–276.

4. Наказ МОН «Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін за вільним вибором студента» № 642 від 09.07.09 [Електронний ресурс]. – К. : Міністерство освіти України, 2009 р. – Режим доступу :

[http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/4283/.](http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/4283/)

РЕЗЮМЕ

Зотова-Садило Е. Ю. Профессионально-коммуникативный потенциал гуманитарной подготовки студентов в ВУЗе: практический аспект.

Автор статьи анализирует практический аспект внедрения интегрированного подхода к подготовке будущих специалистов негуманитарного профиля в Украине и за рубежом. Проведенный анализ учебных планов, аннотаций и рабочих программ дисциплин ВУЗов ряда стран, в частности США, Великобритании, Австралии, Швеции, Украины, свидетельствует о следующем: учебные дисциплины, которые интегрируют гуманитарные и узко профессиональные области науки, успешно преподаются в большинстве высших учебных заведений, занимающих лидерские позиции мировых рейтингов. В современной образовательной системе внедрение спецкурсов, которые синтезируют профессиональные и гуманитарные знания, обеспечивает осмысление социальной реальности и позитивно влияет на формирование профессиональных компетенций будущего специалиста.

Ключевые слова: подготовка будущих специалистов, гуманитарные дисциплины, принцип интеграции, анализ учебных планов, интегрированный спецкурс, синтез гуманитарных и профильных дисциплин.

SUMMARY

Zotova-Sadylo O. Professional-communicative potential of humanitarian preparation of the students in higher education: practical aspect.

The practical aspect of integrated approach to the preparation of future specialists in Ukraine and abroad has been investigated in the article. The mentioned approach facilitates the establishment of conceptual intercommunications among professionally oriented disciplines and liberal arts so far as it's based on several subjects common ideas. The curricula, structural abstracts, disciplines programs analysis of some countries universities (the USA, Great Britain, Australia, Switzerland and Ukraine) has been carried out by the author.

The analysis has highlighted the positive effect of public-spirited and social sciences on future professional personality. The disciplines synthesized liberal arts and narrow professional spheres of study are taught at the most of universities occupying leader positions of the world rating. The efficiency of the integrated approach is confirmed by demand on these higher educational establishments graduating students in the labour market.

The examination of thirteen Ukrainian higher educational establishments' curricula certifies that the humanitarian constituent of educational process is presented by the research discipline group like Philosophy, Political science, Culture study, History of Ukraine, Foreign language, Bases of scientific research. However, it is a mainly standard set of disciplines regardless of any specialty or students competence level. The investigation of scientific researches and practical developments testifies to availability of educational courses and appropriate methodical support. What is more, most of them have been put to an evaluation test, confirmed their application expediency at higher school by the results promulgation in professional editions, defense of dissertations, edition of methodical recommendations and manuals. But quite often the groundwork goes waste and turns into passive «portfolio» of national science.

We are convinced the synthesis of the professionally oriented and base material of liberal arts promotes the effective teaching of such special courses as «Professional Business Communication», «Public Relations», «Business Psychology», «Professional Foreign

Language» at all stages of professional training. The integrated special courses have positive impacts on the acquisition of professional competences and skills. The research also underlines the key role of integrated disciplines in addressing the socioeconomic challenges.

Key words: *liberal education, the university training, an integrated approach, curricula analysis, the synthesis of the professionally oriented and human sciences.*